

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BARTOȘ-AGAVRILLOAIE, OANA-NICOLETA

Presa și teatrul, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în
Moldova / Oana-Nicoleta Bartoș-Agavriloaie ; pref. de Anca Doina
Ciobotaru. - București : Eikon, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-49-1045-5

I. Ciobotaru, Anca Doina (pref.)

070

792

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Oana-Nicoleta Bartoș-Agavriloaie

Presa și teatrul, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Moldova

Prefață de prof. univ. dr. habil.
Anca Doina Ciobotaru

E I K O N

București, 2024

Cuprins

<i>Prefața</i> (Reîntoarcerea la rădăcini)	5
<i>Introducere</i>	15
I. Începuturile presei culturale în Moldova	21
I.1. Primii pași	28
I.2. Gazetele schimbării (a doua jumătate a secolului al XIX-lea)	43
I.2.1. Inventarieri necesare	49
I.2.2. „Arta”	54
I.2.3. „Clopotele”	65
I.2.4. „Contemporanul”	66
I.2.5. „Convorbiri literare”	75
I.2.6. „Curierul de Iassi”	83
I.2.7. „Evenimentul”	103
I.2.8. „Fulgerul”	124
I.2.9. „Revista critică-literară”	127
I.3. Viața teatrului și presa culturală – intercondiționări	132
II. Relația presă-teatru, între obiectiv și subiectiv	148
II.1. Gazete și teatru. Factori de influență	148
II.1.1. Politica	149
II.1.2. Economia	156
II.1.3. Mediul social	159
II.1.4. Educația	163
II.2. Critica teatrală în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea	170
II.2.1. Particularități și funcții ale criticii teatrale	171
II.2.2. Despre criticul de teatru	175

II.3. Cronicari și comentatori teatrali	178
II.3.1. Mihai Eminescu	178
II.3.2. Vasile Alecsandri	193
II.3.3. Gheorghe Asachi	200
II.3.4. Mihail Kogălniceanu	201
II.3.5. Emanoil Manoliu	203
II.3.6. Dimitrie Gusti	207
II.3.7. Nicolae Petrașcu	208
II.3.8. Completări în tabloul epocii	210
III. Presa teatrală din Moldova – receptări contemporane ale spectacolului	214
III.1. Tablou sintetic al vieții teatrale din secolul XXI în Moldova	222
III.2. Presa din Moldova și lumea teatrului – radiografie	233
III.2.1. Ziare	238
III.2.2. Reviste	242
III.2.3. Site-uri	250
III.3. Vocile presei teatrale contemporane	251
III.3.1. Carmen Mihalache	253
III.3.2. Oltița Cîntec	257
III.3.3. Călin Ciobotari	262
<i>Concluzii</i>	269
<i>Anexe</i>	273
<i>Bibliografie</i>	275

I. Începuturile presei culturale în Moldova

Apariția presei scrise a reprezentat un eveniment major, un triumf al comunității, dar și al comunicării, în fața unui sistem politic antagonic libertății de exprimare. Cercetarea „rețetei” evoluției presei teatrale, în secolul al XIX-lea, este generată de dorința de a înțelege relația dintre presa culturală și societate. Prezentul demers doctoral se va concentra pe *Principatul Moldovei* (în lucrare vom utiliza denumirea de *Moldova*), așa cum îl găsim definit după Tratatul de la București din 1812 (fără Basarabia și Bucovina – pierdute în 1774); de asemenea, vom folosi și denumirea de *România*, chiar dacă statutul de „stat independent” a fost recunoscut în anul 1918. Conform literaturii de specialitate¹³, amintim că înainte de încheierea României ca un tot, titulatura de „Țările Române”, denumirea istorică a teritoriului român, însuma mai multe regiuni istorice, cunoscute și sub numele de „Principatele Române”, acestea fiind Moldova, Transilvania, Țara Românească și Dobrogea. După anul 1918, moment în care România devenea „țară”, regiunile românești prindeau alte forme, cele patru principate devenind, astfel, zece provincii: Banat, Basarabia, Bucovina, Crișana, Dobrogea, Maramureș, Moldova, Muntenia, Oltenia, Transilvania (cu precizarea că, în 1940, România a pierdut Basarabia și nordul Bucovinei, rămânând doar nouă provincii, pe care le găsim și astăzi sub aceeași formă).

Istoria, sau mai curând reinterpretarea acesteia, facilitează înțelegerea tendințelor jurnalistice actuale și a fenomenelor culturale din aria presei secolului al XIX-lea, cu precădere în a doua jumătate a sa. Preocuparea pentru această perioadă este justificată de multitudinea de ziare care, indiferent de apartenență, importanță, frecvența aparițiilor, tiraj sau longevitate, reprezintă dovada pulsației vieții culturale și a gustului pentru manifeste în societatea moldavă.

Studiul are drept punct de plecare dorința de a acoperi un gol; analiza presei culturale din Moldova, a cronicilor teatrale, a rămas în

¹³ Vezi Ion I. Nistor, *Istoria Românilor, Volumul 2*, Editura „Biblioteca Bucureștilor”, București, 2003.

umbra preocupărilor pentru texte dramatice, ritmul vieții teatrale sau biografiile actorilor. Acele momente fragmentate de început pot oferi exemple nu doar pentru înțelegerea istoriei, ci și a prezentului. Prin intermediul acestui demers, ne întoarcem la răspunsurile date de istorie și la modul în care aceasta ne conectează cu tot ce este sau a fost în jur, trasând un fir imaginar între cele două dimensiuni temporale: „[...] istoria este în mod particular utilă, pentru că ne ajută să fim obiectivi. Evocând precedente deja uitate, ea ne permite să nu exagerăm ineditul situațiilor și ne furnizează câteva soluții pentru a înfrunta noile dificultăți. Istoria poate deopotrivă să ne alerteze, să ne liniștească și să ne lămurească.”¹⁴ Viziunea tridimensională asupra istoriei, propusă de Jean-Noël Jeanneney, atestă capacitatea acesteia de a lega evenimentele și oamenii într-un imens diafilm și de a nu permite scăparea în neant a informațiilor care, mai târziu, s-ar putea dovedi a fi valoroase. Înțelegerea rolului edificator al istoriei permite umanității spargerea barierei superficialității și renunțarea la invocarea naivă a imposibilității repetării unor evenimente istorice. Istoria

„[e]ste mai mult decât literatura trecută, mai mult decât politica anterioară, mai mult decât economia anterioară. Este conștiința de sine a umanității – efortul umanității de a se înțelege prin studiul trecutului său. Prin urmare, nu se limitează doar la cărți. Istoria are o unitate și o continuitate: prezentul are nevoie de trecut pentru a o explica; și istoria locală trebuie să fie citită ca o parte a istoriei mondiale. Studiul are o utilitate asemeni unei discipline mintale, în lărgirea ideilor noastre despre demnitatea prezentului. Dar, probabil, cea mai practică utilitate, ca în cazul profesorilor de școală publică, este serviciul său în promovarea unei bune cetățenii”¹⁵.

¹⁴ Jean-Noël Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare. De la origini și până astăzi*, trad. Mihaela Calcan, Institutul European, Iași, 1997, p. 361.

¹⁵ Frederick Jackson Turner, *The Significance of History*, „It is more than past literature, more than past politics, more than past economics. It is the self-consciousness of humanity – humanity’s effort to understand itself through the study of its past. Therefore it is not confined to books simply. History has a unity and a continuity: the present needs the past to explain it; and local history must be read as a part of world history. The study has a utility as a mental discipline,

Astfel, F.S. Turner ne întărește ideea necesității conectării cu evenimentele trecute, încadrării într-un anumit tablou istoric și înțelegerii acestuia, subliniind, totodată, rolul istoriei în promovarea unor practici bune cetățenești. Putem adăuga faptul că și arta sau formele de divertisment pot fi introduse în lista atributelor care definesc prototipul unui *bun cetățean*; istoria presei și-a găsit un rol în educarea gustului estetic, în apropierea instituțiilor teatrale de public. Toate aceste aspecte ne conduc către asamblarea unei imagini despre maniera în care s-au format și transmis practicile culturale; prin abordarea lor, înțelegem și comportamentul prezent al consumatorilor de teatru.

Istoria presei racordează generațiile, lăsând vii și accesibile practicile anterioare:

„Mai întâi moștenirea națională: aici factorul de îngrijorare este amenințarea pe care ar putea-o constitui «tocirea» progresivă a acelor particularități venite din negura timpului, pe care se edifică originalitatea unui popor și «dorința-sa-de-a-trăi-unit». Să analizăm trecutul. Încă de la apariția presei scrise, publicarea ziarelor străine – clandestină în timpul regimurilor dictatoriale, sau lipsită de probleme în țările libere – și-a găsit limitele de influență în diferența de limbă și în întârzierea cu care soseau față de publicațiile locale.”¹⁶

Această idee accentuează, prin aducerea în prim-plan a problematicei unității naționale, valoarea specificității unui popor; în acest sens, ne servește drept argument faptul că diseminarea ziarelor străine pe teritoriul Țărilor Române reprezenta o provocare, pentru că fiecare stat tindea să-și conserve identitatea lingvistică și națională. Se adăuga și aspectul temporalității, întrucât presa depinde de timpul prezent, de actualitate; astfel, o știre nouă în Spania devenea inutilă în Țările Române, dacă era transmisă cu săptămâni mai târziu, lucru cauzat de timpul alocat traducerii textelor din presa străină. Aceste considerente

and as expanding our ideas regarding the dignity of the present. But perhaps its most practical utility to us, as public school teachers, is its service in fostering good citizenship” – trad. m., <http://teachingamericanhistory.org/library/document/the-significance-of-history/>, accesat pe 27.12.2017.

¹⁶ Jean-Noël Jeanneney, *op. cit.*, p. 362.

determinau o încapsulare a informațiilor în interiorul granițelor statelor, fapt ce, într-o notă pozitivă, servea păstrării individualității fiecărei națiuni și perpetuării textelor autohtone (prin accesul la receptare).

Evoluția presei scrise este legată de apariția tiparului; Nicolae Iorga, în *Istoria presei românești*, analizează ritmul în care au fost tipărite primele volume la nivel european. Italia și Țările de Jos (Belgia, Olanda, Luxemburg, nord-estul Franței) au fost pionierii acestui segment, fapt ce le-a permis punerea în circulație a știrilor de ordin politic: „Foarte curând italienii au învățat arta tiparului și au început să deschidă imprimăriile proprii. Astfel că, o dezvoltare cu adevărat constructivă și notabilă a artei tiparului începe în Veneția în 1469. Printre alte orașe din Italia, unde a fost dezvoltată presa de tipar, putem remarca Florența, Milano și Napoli.”¹⁷

În România, tiparul a apărut mult mai târziu, în anul 1508, prima carte tipărită fiind *Liturghierul* de Jeromonahul Macarie; în plus „[a] apariția tiparului în Țara Românească vine ca parte integrantă a fenomenelor ce aveau loc în Europa. Deopotrivă, apariția tiparului chirilic la români este influențat de strânsele relații culturale care au existat între cultura românească și cultura popoarelor vecine, ori cu centre precum Veneția.”¹⁸ În consecință, și demersurile pe plan jurnalistic au fost întârziate, născându-se un decalaj evident față de alte regiuni. În unele țări europene diseminarea informațiilor s-a transformat într-o practică națională, încă din secolul al XV-lea, însă în România acest lucru s-a întâmplat abia în secolul al XVII-lea: „Orice cercetător istoric a avut în mână groasele volume de un cuprins foarte amestecat, în care, pe aceiași foaie manuscrisă – căci tipărirea unor asemenea știri n`a fost întreprinsă decât târziu, în cel d`intâiu deceniu al secolului al XVII-lea – se dădeau vești de caracterul cel mai amestecat, de valoarea cea mai inegală din deosebite capitale și orașe importante ale lumii.”¹⁹

În acest sens amintim faptul că, în Anglia, primul ziar apărea, în 1588, „English Mercurie”; în Franța, pe 30 mai 1631, apărea „Gazette

¹⁷ http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/6868/Conf_CTM_2017_pg35-41.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accesat pe 14.10.2020.

¹⁸ *Ibidem*, accesat pe 15.10.2020.

¹⁹ Nicolae Iorga, *Istoria presei românești. De la primele începuturi până la 1916*, Editura Atelierele Societății Anonime „Adeverul”, București, 1922, p. 5.

de France” – „Întâiul ziar cu apariție periodică regulată, întâiul jurnal în înțelesul modern al cuvântului”²⁰, fiind publicat de Théophraste Renaudot, considerat „adevăratul întemeietor al ziaristicii, al «presei» periodice”²¹. Apoi, în Germania era înființat „Leipziger Zeitung” (1660), în Spania – „Gaceta de Madrid” (1661), pe când în România abia în 1829 apărea „Curierul românesc”, chiar dacă, în 1790, se tipărea în Moldova, în franceză „Courier de Moldavie”. Observăm o dezvoltare accelerată a presei în țările occidentale cu un grad ridicat de cultură, cu resurse financiare mai sporite și cu o altă viziune despre libertatea de opinie. Chiar dacă în România presa a prins contur mai greu, ea a participat la dezvoltarea vieții românilor, fiind un instrument de propagare a ideilor personalităților vremii: „Organele presei periodice au făcut viața corpului național funcțiunea de sistem circulator: au luat ideile de la cei cari le-au avut sau le-au adus din țerile mai înaintate în cultură, le-au adus în case din ce în ce mai multe, răspândindu-le, sămânându-le și fecundându-le în inteligențele neamului.”²²

Pe lângă calitatea presei scrise de a disemina informații, indirect de a educa prin scris, ea hrănește și una dintre nevoile definitorii ale omului – curiozitatea, factor cheie în motivația învățării, în procesul luării deciziilor, dar și în armonioasa dezvoltare cognitivă a persoanelor. Nevoia informării se reflectă în dorința umană de a citi, de a asculta muzică și de a participa la activități care aduc un plus de cunoaștere. Curiozitatea promite să umple golurile atât la nivelul comprehensiunii, cât și la cel al acumulării de cunoștințe. Astfel, desprindem două dimensiuni ale acesteia, prima fiind atribuită zonei practice, în care datele sunt utilizate pentru demararea acțiunilor sau luarea deciziilor, în timp ce a doua servește laturii teoretice, a asimilării la nivel cognitiv a noilor informații. Curiozitatea a impulsionat omenirea către descoperiri științifice și către evoluție; în fond, aceasta provine și din dorința umană de a supraviețui și adapta în medii înconjurătoare diverse. Dar, la nivel primar, curiozitatea reprezintă și o nevoie umană naturală (asemenea altor senzații fiziologice, cum ar fi foamea sau

²⁰ Nerva Hodoș și Alexandru Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 3.

²¹ *Ibidem*.

²² *Idem*, p. 21.

setea), care poate fi satisfăcută prin intermediul acumulării cunoștințelor. Descoperim, iată, mecanismul care a determinat tratarea datelor jurnalistice ca un veritabil izvor de cunoaștere, fapt ce a condus la formarea unei practici sociale bine delimitate, denumite „presă scrisă”.

Pe lângă curiozitate, un alt aspect strâns legat de apariția presei scrise a fost interesul cetățenilor pentru viața publică, căruia i s-a adăugat și dorința de împăământenire într-un context social sau într-o comunitate. Pornind de la această idee, putem spune că presa scrisă a favorizat aderarea persoanelor la un anumit grup. Făcând apel la rolul unificator pe care îl posedă presa scrisă, admitem că ea a contribuit la formarea unei gândiri colective, dacă urmăm teoria lui Gustave Le Bon despre *psihologia mulțimilor*. Alăturarea inșilor într-un nou colectiv, în cazul nostru – cititorii unei anumite publicații, a creat o gândire comună, divergentă celei independente, atribuită fiecărui membru al mulțimii. Disiparea identității personale și voluptatea numărului mare de indivizi părtași sunt câteva motive care duc la formarea unei „mulțimi psihologice”.

Presa scrisă a favorizat acest tip de gândire colectivă, punând la dispoziție informații unitare, ce au angrenat oamenii către aceleași acțiuni; spre exemplu, acțiunile unei colectivități împotriva sistemului politic, demarate prin intermediul presei. Un alt motiv al formării mulțimilor este generat de tendința comportamentului mimetic; de cele mai multe ori, oamenii vor întreprinde acțiuni care sunt contrare năzuințelor proprii, dar în acord cu „gândirea colectivă”. Acest tip de psihologie are capacitatea de a influența trăsăturile de personalitate și matricea atitudinală ale membrilor mulțimii, cu toate că pot fi diametral opuse comportamentelor autonome ale adepților, așa cum demonstrează și următorul paragraf: „Personalitatea conștientă dispăre, sentimentele și ideile tuturor entităților sunt orientate în aceeași direcție. Apare un spirit colectiv, tranzitoriu desigur, dar având particularități foarte precise.”²³ Un exemplu, în acest sens, tratat de-a lungul istoriei, este reprezentat de participarea persoanelor la evenimente mondene, cu scopul de a urma modelul înaltei clase sociale. În ambele contexte

²³ Gustave Le Bon, *Psihologia mulțimilor*, trad. Mariana Tabacu, Editura AN-TET XX PRESS, Filipeștii de Târg, Prahova, p. 9.

psihologice, trebuie să atribuim un rol edificator sugestiei, prin prisma puterii de absorbție a indivizilor într-o amplă „buclă” a acțiunilor, gândurilor și opiniilor colective.²⁴

Referitor la mediul politic și poziția presei scrise în determinarea unor acțiuni colective, remarcăm faptul că publicațiilor li s-a conferit un loc important, recunoscându-se implicit și necesitatea unui canal de transmitere a știrilor politice. În acest context, apare, în mod firesc, întrebarea: ce impact are presa scrisă asupra publicului? Dar asupra creatorilor din lumea artelor spectacolului? Unul dintre posibilele răspunsuri ne este oferit de către Mihail Kogălniceanu: „Presa este eoul prelungit al graiului omenesc, este tribuna în care glasul mulțimei răsună până la marginile lumii civilizate; prin presă tot ce se face, tot ce se zice, tot ce se descoperă în vreo parte a lumii se răspândește pe toată întinderea globului și se face proprietatea omenirii întregi.”²⁵ Înțelegând modul de funcționare al presei, politicienii vremii (și nu numai) au făcut posibil accesul la ea, încercând să o transforme într-un factor de dezvoltare, dar și de manipulare; relatări ample și fidele realității, adevăruri trunchiate sau știri false, toate și-au găsit, de-a lungul timpului, locul în presa tipărită sau (în veacul XXI) în ceea ce numim, generic, mass-media.

Primele forme ale ziarului apărute pe teritoriul României (primul deceniu al secolului al XVII-lea) au fost marcate de o percepție tripartită a ziarului, potrivit lui Nicolae Iorga (în volumul *Istoria presei românești*, 1922), astfel ziarul stătea sub semnul a trei direcții: informația („culeasă din zvon public, sau, uneori, de la represintanții diplomați inșii, cari, în unele condiții, consimțiau să lase a li se fura secrete sau le dădeau ei inșii în vileag”²⁶), pamfletul de critică literară („foarte adesea ori parțială, mai totdeauna superficial, când și când scandalos, și plin de injurii, prin care se crea o anume atmosferă în jurul pieselor de teatru, în special”²⁷) și broșurile („un conținut foarte

²⁴ *Idem*, pp. 9-11.

²⁵ M. Kogălniceanu, *Jurnalismul românesc în 1855*, în „România literară”, anul I, nr. 1, 1855, p. 52-54; 66-67; 77-78, *apud* Marian Petcu, *Istoria presei române. Antologie*, Editura Tritonic, București, 2002, p. 19.

²⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 5.

²⁷ *Ibidem*.

înțins în care se critica un act politic sau un regim întreg, supt un anonim ocroritor”²⁸). Remarcăm faptul că informația, pe atunci, era „furată”, nu se putea discuta de verificarea știrii prin intermediul a trei surse, de comunicate de presă, de o afișare vădită a unor informații cu scopul de a fi diseminate. În acea perioadă, presa se raporta la „secretele” lăsate la vedere, care ajungeau pe primele pagini ale ziarelor, deci nu era prezentă o relație reglementată între ziariști și posibile surse de informare. Pamfletul de critică literară s-a metamorfozat astăzi în rubrici culturale, cu multiple ramificații și limbaj adecvat, cu o structură și o scriere specifică. Iar broșurile pot fi echivalentele editorialelor sau a reportajelor de investigație. Mai mult decât atât, pamfletele de critică literară aparțineau mondenității, neaducând o contribuție culturală notabilă. Poate că din acest considerent critica teatrală a fost plasată timp îndelungat la categoria faptelor diverse, politicul fiind cel predominant în presa vremii.

I.1. Primii pași

Prima inițiativă orientată către crearea unor forme jurnalistice în scopul informării populației datează din 1788, anul în care se instalează amiralul Grigori Potemkin la Iași, protejatul Împărătesei Ecaterina. Cele două personaje istorice au contribuit la înființarea unei gazete locale, ce conținea, de fapt, un sumar al victoriilor împărătesei. Ideea instituirii acesteia reprezenta maniera prin care Împărăteasa Ecaterina se putea remarca în fața publicului larg.²⁹ „*Courrier de Moldavie*” a apărut în anul 1790, la Iași, în limba franceză³⁰, aducând cu sine nu doar imaginea unei puteri imperiale, ci și vibrația unei conexiuni la ceea ce se întâmpla în lume. Potemkin, care a intuit apetența celor înstăriți pentru noutăți, a fost fondatorul unei alte publicații – „*Prospect*” – , cu scopul de a oferi sprijin material răniților în lupte din banii strânși de

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Vezi Nicolae Iorga, Istoria presei românești*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 1999, p. 19.

³⁰ *Vezi Vasile Ilinca, op. cit.*, p. 27.

pe urma vânzării gazetei. Chiar dacă publicația „*Courrier de Moldavie*” a fost prima gazetă apărută pe teritoriul autohton, aceasta nu a fost scrisă în limba română; de aceea rămâne consemnat în istorie „*Curierul românesc*” drept primul ziar românesc, publicat în anul 1829 (pe 18 aprilie), la București, sub îndrumarea lui Ion Heliade Rădulescu. Ca paralelă între ceea ce se întâmpla în Moldova (aflată, din punct de vedere politic, în punctul în care recăpătase permisiunea de a-și menține iarăși propriile trupe, conform Tratatului de la Adrianopol din 1829, lucru important în sprijinirea idealurilor naționaliste) și contextul național al mișcării jurnalistice, notăm faptul că în Transilvania, mai precis în Brașov, apărea în 1838 „*Gazeta de Transilvania*”, sub îndrumarea lui George Bariț, pe când în Dobrogea, primul ziar al regiunii a fost „*Steaua Dobrogei*”, începând cu anul 1879 (a doua jumătate a secolului al XIX-lea). Reținem faptul că Moldova și Muntenia au fost primele zone unde s-au tipărit ziare românești, comparativ cu alte regiuni ale României, lucru care plasează Moldova printre cele dintâi locuri ale țării noastre care au cunoscut o evoluție și în materie de jurnalism. Punctarea principalelor publicații culturale moldave, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ne va permite conturarea unei imagini de ansamblu a începuturilor presei românești.

Așadar, cele dintâi tresăriri jurnalistice pe teritoriul Moldovei, deși au la bază interese politice, sunt structurate în formule ce cuprind subiecte variate – între sacru și mondenitate; cu toate acestea, reprezintă pași importanți în drumul presei scrise. Una dintre personalitățile istorice care au contribuit, în această etapă, la dezvoltarea presei culturale românești a fost Gheorghe Asachi. Acesta a început „lupta” pentru informație, pe teritoriul Moldovei, în anul 1829 (1 iunie), moment în care fondează „*Albina românească*”. El și-a exprimat dorința de a umple un gol la nivelul dezvoltării culturii românești:

„În asemenea înapoiere deacă astăzi ne povățuimu de mai nalte cugetări, deacă voim a urma în lucrarea noastră paradigmei aducătoare statului de folosuri, și de nume strălucit, și carea revarsă îndestulare asupra fiește căruie, să cuvine cu îndoite pasuri și sirguinte a ni porni spre câștigare în parte a celor întârziate. [...] Dorința celor ce demult poftescu înființarea unui mijloc înlesnitoriu prin carele să poată nația